

Alojz Kraigher

PETER DROZEG

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Peter Drozeg

Alojz Kraigher

Alojz Kraigher 1916

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: info@bird-publisher.com

www.bird-publisher.com

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: septembra 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

KRAIGHER, Alojz

Peter Drozeg [Elektronski vir] / Alojz Kraigher. - El. knjiga. -

Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-166-7 (pdf)

ISBN 978-961-279-167-4 (mobi)

ISBN 978-961-279-168-1 (ePUB)

257661952

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

I	6
II.....	16
III	24
IV	34
V.....	44

I

Ob véliki cesarski cesti, gladki in lepo napeti, beli kakor kreda, stoji enonadstropna svetla hiša z napol zabrisanim napisom »Gostilnica pri Ptičku«. Na vsaki strani glavnih duri kamenita miza, podolgovato rezana, z lesenimi klopmi. Nad mizami in preko vhoda razpleteno vejevje dveh veličastnih starih murv. Za hišo in na obeh straneh gospodarskega poslopja in dvorišča, vse še precej lepo urejeno, a malce zanemarjeno. Na južnem koncu tehtnica na most, pred njo obširen, raven prostor za balincanje. Brzozavni drogi se vrste ob cestnem jarku, noseč cel pramen drgetajočih in brnečih žic. Hiši nasproti sadovnjak, na trati pod drevesi nekaj miz in stolov.

Večerni vetrček pihlja po cesti, zvrtniči travne bilke, padle s senenih voz, in zašumlja med listjem murv.

Peter Drozeg se ozre v nebo za redkimi oblaki: do konca košnje bo še vsaj držalo vreme?! Sive oči mu brižno gledajo izmed oteklih vek.

»Tona, Tona,« kliče v vežo, »kar je naloženega, je treba danes spraviti. Pa se naj pobrinejo po večerji; štefan vina jim obljudi!«

Pod desno murvo presedeva Drozeg, po cele dneve presedeva, motreč življenje po cesti gor in dol, ozirajoč se skozi okno v prostrano vežo in odprto kuhinjo. Od tod poveljuje in gospodari, robanti in preklinja; tu sreblje sladkega vipavca, sanjari in premišlja. Če je treba, se vzdigne stojkajoč, se vleče k tehtnici in godrnja med potom:

»Kadar sem tam, ne bo nikogar; če človek séde, pa jo prav gotovo vrag pricinca z juničico, da res ni vredno truda.«

Seno in slamo, apno ... no, vozove bi še tehtal, a to drobnjav mesarsko ...

Putiko ima v nogah; zato le težko hodi, s trdimi koleno, sključenim hrbtom. Debela palica mu je opora, uglajena od dlani; pri sedenju se naslanja nanjo z obema rokama in z brado, pa jo zavihiti nenadoma razlagajoče, ukazujoče, žugajoče, dokler ne zropota razljučen z njo po mizi in po klopeh.

Od zadnje zime je Drozeg vdovec. Preko šestdesetih je, skoraj siv, malo zabuhlih lic in velih udov. Oči pa mu še švignejo strasti in ognja; prsi mu planejo, če treba, v vrisk in petje.

Hči Tona mu krčmari. Vozniki se ustavljajo, kmetje z živino ali mrtvim blagom; sosedje prihajajo po tobak, na kozarček žganja, na četrtinko dobrega; iz trga pridejo tu in tam izletniki; ob nedeljah je življenja, da je kaj. –

Zadnji voz priškriplje na dvorišče, kakor gora naložen. Par grabljic leži na njem, razgretih lic, med ustnicami mrvo žvekajoč, smejoč se in prerekajoč se s kosci, ki gredo ob vozu in jih dražijo.

Drozeg je ravno povečerjal. Dvanajstletni Evgen, njegov najmlajši sin, prvošolec na počitnicah, mu je bil prinesel kupo vina. Stari jo izpije duškoma, kakor v naglici, in si obriše usta s retajočimi rokami.

»Vidiš, Evgenček ... jaz grem gledat k delavcem; ti pa mi natoči še enkrat ... in tu počakaj!«

Stari krevlja okoli ogla, suka palico in se dere že od daleč na hlapca in na delavce, na sina Janeza.

»Pod skedenj zapelji, Janez! Še danes morate zmetati! Martin naj odpravi konje! Po vrsti oba voza! Ko bo prvi prazen, kar porinete ...«

Sredi dvorišča se zasidra, z upognjenim tilnikom, zariplimi očmi, kričeč in zmerjajoč, ljudje pa se ne brigajo posebno za njegovo vpitje. Palica se bliska v mraku, sekajoč na vse strani; iz glasu pa skoro zadoni ko malodušno nezaupanje v svojo poveljniško odločnost, celo za psovko bi zaslutil prošnjo.

»Saj ste od Boga, ljudje krščanski! Štefan vina sem obljubil ... Martin, ti govedo, vajeti so se zaplele pod kopita; vprego mi potrgaš.«

Iz hiše priteče Tona mimo njega in mu odbije palico:

»Kaj bi se drli venomer! Aló k večerji! Vse je že na mizi.«

Razgreta v lica si briše mokre roke ob predpasnik in naganja delavce:

»Aló, kar hitro, da ne zmrzne v skledah!«

Preresen je njen obraz za sedemindvajset let. Usta so ji trpko risana, oči brez radosti. Ko se vrne mimo očeta, se mu ogne s komolcem, kakor bi se bala, da se umaže.

Drozeg umolkne in povesi palico. Zadrega se mu bere na obrazu, strahopetnost in upor, vse obenem: ali sem še gospodar ali nisem več gospodar? – Počasi se prestopa po dvorišču, godrnjajoč polglasno, nevoljno gledajoč za delavci, ki odhajajo počasi v hišo, otirajoč si pot z obrazov in ne meneč se mnogo za gospodarja. Zadnji pride Janez mimo. On edini se za trenutek ustavi. S predpasnikom si briše vrat in čelo, se nasmehne malo plašno z begajočimi očmi in reče suho:

»Jutri bomo gotovi.«

»Menda vsaj! Teh par pesti sena bi že lahko davno spravili.«

Sin se obrne proč in odide oklevajoč. –

Z otroki se Drozeg ne razume prav posebno. Najstarejši, Polde, odvetniški koncipient, ne pogleda mnogokrat domov; če pride, pa brez dvoma nadleguje za denar. – Janezu je namenjen dom, a za očetovo naklonjenost se ne poteza ravno. Odslužil je bil vojake, zdaj pa bi ponočeval in vasoval noč za nočjo. Zjutraj je po navadi skrokan, da ne more vstajati dosti zgodaj in ne opravljati po vesti svojih poslov. Stari je zato prisiljen, da se sam pobriga in pogleda časih v hlev, saj na hlapca se še manj zanese. To pa ga jezi. Ali si še ni zaslužil morda nekoliko počitka? Ali ima zato odrasle sinove, da bi se še na stara leta sam ubijal zanje? – On jo namreč tudi rad potegne takole na večer, če se zbere tovarišija v krčmi, družba za marjašič, za taročič. Potem seveda bi se zjutraj rajši malo dlje povaljal po blazinah. Pa ga zbudi navsezgodaj skrb za konje, za živad, za pravočasen odhod na delo. Posluša in posluša, ali so že posli na nogah, ali se kaj gane v hlevu, ali se odpravlja hlapec z vozom, ali že čuje Janez ali Tona z deklami zadnje mu ne da miru, pa vleče svojo putiko na mostovž in po stopnicah dol, da škripljejo pod njim, preklinjajočim, stokajočim ... Kaj bi se ne jezil?

Vrhu tega se mu je zadnje dni zazdelo, da se Janez nekaj mota okoli Katre, kuhinjske dekle. Zalo dekle je, a ne prelahke nravi – stari se spozna na to – in strašno neprijetno bi mu bilo, ko bi se kaj resnega razvilo med njo in sinom. – Tretji sin, Miklavž, je pri vojaki. – Najmlajši, Evgenček, je ljubljenec očetov; ne samo zato, ker je najnežnejši, najbolj gosposki; že samo dejstvo, da se mu je narodil, ko bi nihče več ne bil pričakoval kaj takega od njega in njegove rajnke Neže, ga navdaja s ponosnim samozadovoljstvom; pogled na miljenca, ki se poleg tega še prav lepo razvija v šoli, ga kar nekako maže krog srca.

– In kar se tiče Tone, edine hčerke, po letih druge med otroki, jo je bil prav rad imel; a zadnje čase je med njima vojno stanje. Možitev ji roji po glavi – ko vendar vidi, da bi vzela hiši gospodinjno, da bi bilo v krčmi vse narobe, če odstopi. Naj bi se na dom možila, če dobi pripravnega človeka; Janez bi potem že kako drugače odračunal, saj je itak najbrz malo preneroden za krcmarja. A kar – na vrat na nos od hiše; on brez ženske pomoči; gostilnica kmetija, kuhinja, govedoreja, svinjereja, tudi Evgenček – naenkrat vse brez gospodinje, brez ženskega nadzorstva, prepuščeno nezanesljivim deklam! In zraven – ko bi se bila res ne vem kako zagledala v neznanega junaka, mladeniča, da bi bil vreden koprnenja! A njen izbranec ni ravno fant od fare. Krepek mož, premožen; ampak – saj bo že skoraj štirideset! Vdovec je, otroke ima! To niso kake dekliške muhe. Kakšna strela je treščila v deklino? – Na tihem ga najbolj moti, da bi moral – doto šteti. Ko bi bil odkritosrčen, bi celo priznal, da se hčerke rad znebi. Vzela si je bila preveč oblasti. Ali naj dovoli, da mu otrok na prste gleda, če se mu zahoče vina ali kart? Že prej se ga je rad nasrkal. Odkar je ovdovel, se pa še bolj vdaja vinskemu omamljanju; kakor da je v njem največji užitek, izpolnitev vseh pozemskih hrepenenj; kakor da se hoče odškoditi za skoraj petkrat sedem suhih let ženinega varuštva. Zato ni čudno, da je zakipelo ogorčenje iz njega, ko so se hoteli otroci polastiti nadzorovanja. In zlasti Tona: kakor da se je na pamet naučila materinih kretenj, psovok, očitanj! Bil bi torej pravzaprav vesel, ko bi se rešil tega jeroba. Ampak – doto šteti, kar na roko, kakor bi zahteval zet – to mu je nemogoče. Za ušesi se popraska in vroče mu postane že pri sami misli. Kaj si predstavljajo negode? Koliko je samo požrla ženina bolezen? Koliko ga stane Polde, koncipient, že toliko vrsto let? Za Evgena je treba plačevati v mestu.

Miklavžu v vojake naj pošilja, čim večkrat more. Pa njegova putika! Zdravljenje po toplicah – leto za letom. In – Drozgu se od tesnobe zamegle oči – te nesrečne karte! Za kolikor ga sosedje obrnažijo pri kartah, to bi mu ne moglo polomiti perutnic. Ampak zunaj: če pride v trg, če pride v mesto, zlasti pa v toplicah. Samo parkrat na leto se zgodi. Saj je časih, posebno prejšnja leta, tudi kaj zaslužil s kartami. O, lepih denarcev je že pričaral tu in tam v svojo mošnjo! In vendar – prekleta kvartopirska strast, da si jo je hudič izmislil! Marsikak stotaček bi si bil prihranil in svoje že itak obremenjeno posestvo bi bil obvaroval za dobršen del morečih vknjiženih dolgov. – Ali kaj sanjajo o tem otroci? Ali misli Tona, da je kar tako: tiste tisočake sem, pa smo si dobri? Tiste tisočake? Koliko pa jih dobiš na zemljo, že davno preobdolženo? – Ljudje krščanski, ne pozabite, da je Drozge že začel z dolgovi! Z rajnko Nežo sta bila kupila posestvo in vse pošteno plačala, rešnično; ampak – poprav je bilo treba spred in zad, na vsakem koncu je kaj manjkalo.

Prezidala sta bila hleve in skedenj, svinjaki so morali biti novi, shramb je bilo treba za žito in koruzo, za krompir in zelje. Spodnje prostore v hiši sta bila preuredila za gostilnico. Vse to pa je veljalo denarce. In kaj si mislite, da je z varčevanjem kar tako? Že za obresti, brez amortizacije, je težka reč. Pa pridejo neprilike in niti za obresti ni.

Nikar da bi dolg kopnel, še rase, mrcina. Novega posojila potrebuješ, da zamašiš starejše luknje. Človek se peha in trudi, pol življenja gara; vsako leto se tolaži: zdaj se odrežemo, seno bo drago in ne bo ga malo; z živino kaj zaslužimo, s teleti, z voli, kako žrebe prodamo; vožnjo gramoza prevzamemo od cestnega odbora; vojaki pridejo na vaje, srebrn dež za krčmo; morda – no, zakaj ne, tudi karte so nam že prinesle srečo – morda se obrne in na mah je tu drobiža kot pečká ... a nazadnje, koncem koncev: ko bi moral hčeri doto šteti – vrag te daj, odkod? Kar je bilo v gozdu zrelega, je že davno padlo pod sekiro. Ali naj začnemo kosati posestvo? Prodajati od kraja? Hudimani, koliko pa je še prostega intabulacij? Ali nam posojilnice dovolijo prodajo? Ne sežejo prej same po izvršilnem kladivu? – Drozgu se zježijo redki skodrani lasje, iz kožnih luknjic mu udari pot, obraz mu zamodri in vrat se mu napne, kakor da so ga okovi zvezali čez prsi ... Ne še, Tona! Rebca ne, ker ne bi hotel čakati! Doto šteti – pa zdaj še ni mogoče. Ne gre, je ustanovljeno, in – amen! –

Drozeg jo nameri proti kuhinji. Mrak se je bil že zgostil, Petrove oči so slabe: šment preklicani, kakor bi skoz sito gledal! Zlasti na večer je neprijetno. – V kuhinji že gori svetilka, skozi odprta vrata pada pramen luči do vodnjaka.

Dekla Katra pride s škaфом po vodo. Drozeg se ustavi:

»No, Katra, danes si se zmajala. Ko bi bil tvoj fant, bi ti nagnal vode.«

»Hvala lepa! Kaj mi treba fanta?« se nasmehne dekla malo začudeno in malo plašno.

»Hm – tebi bi je že nagnal.« – Na licih mu igra poredna ljubeznivost. »Ampak potem – potem bi najbrž nagnal Martin mene.«

Ona se začudi in ga pogleda z odprtimi usti ... nenadoma zardi, izplakne škaф, zlije vodo po dvorišču, postavi škaф nazaj pod cev in začne znova goniti. Krila ji opletajo krog vitkih beder, rame se ji dvigajo v rokavcih, nad tilnikom in ob sencih ji mahljajo malo zmršeni lasje. Srce ji hitreje tolče v prsih: Zlobnež stari! Ali se mar vsiljujem Janezu? Martina bi mi rad natvezel ...

Drozeg jo gleda, oprt ob palico, oči se mu krohočejo od zadovoljnosti: Kako je hitro razumela! Strokovnjaško jo premeri: Zalo dekle, lepše nego štacunarjeva Marička; a ta ima denar ... E, Peter, tudi ti bi se hotel poigrati najprej s Katro. – Pa se prestopi ves zamišljen: Ampak – vzel bi le Maričko ...

Dekla odnese vodo na rokah, upirajoč posodo ob trebuh. S stisnjenimi ustnicami gre mimo gospodarja, obrnjena na pol od njega.

»Le ošabna bodi, ko si mlada!«

Pogled mu objame njene boke in napeta prsa in se zaiskri pretkano: Janez ne zataji, da je – »Ptičkov« sin! – Misel se mu izgubi v preteklost, marsikaka lumparija jo ustavi spotoma. O, Peter je bil od mladih nog možak! V ljudski šoli je bilo že očitno njegovim součencem, da je drozeg ptič. In Drozeg je bil ponosen na priimek. –

»Prezgodaj žgete petrolej,« zarobanti v kuhinji in podreza s palico med neumite piskre in posodo. »To je že od celega tedna, a? Zvečer ni časa za pomivanje, kakopa, ko je treba vasovati! Luč palite ob osmih, ko je še skoraj dan in niste ravno slepi. Potrata salamenska!«

»Pojdite iz kuhinje, vas prosim!« se zadere Tona jezno, vsa razžarjena od ognja. »Vi ste menda oslepele, ko ne ločite noči od dneva.«

Drozeg se dela, ko da ne sliši, in stopi v vežo k delavcem, ki večerjajo pri veliki družinski mizi.

»Bog blagoslovi, ljudje krščanski!«

Z vsemi skupno govori, temu in onemu zine kakšno; zdaj dostojanstveno, dobrohotno, pa prezirljivo in zbadljivo, očitajoče in tožeče, veselo in razposajeno ...

Zunaj pa varuje Evgen njegovo čašo vina. Pod murvo na očetovem prostoru sedi, kupico med rokama, z resnim in moškim obrazom. Zdaj pa zdaj se upre na prste in seže z usti na rob kozarca; previdno ga povezne med zobmi in srka kapljico za kapljico. Oči mu verno zro v pijačo; strašno imenitno se mu zdi.

Sosed Čelhar pride k mizi, samozavesten mož obritih, gladkih lic; brada mu je ustvarjena ostro kot zagozda.

»Le potegni Evgen, le potegni, saj si fant od fare!« – Dobrodušno ga potreplje po temenu, bodreč ga z mežikajočimi očmi.